

Тема 1. Виховання культури міжстатевих стосунків підлітків і молоді як соціально-педагогічна проблема.

Історичні аспекти розвитку міжстатевих стосунків на Україні. Аналіз причин виникнення проблеми. Сучасний стан, зміст і складові статевого виховання Психосексуальна культура та психосексуальний розвиток. Вплив релігії і громадськості на морально-статеве виховання молоді. Сучасний стан, зміст і складові статевого виховання. Гендерний контекст системи статевого виховання.

Людина, її життя та здоров'я є найвищими соціальними цінностями держави, визначеними Конституцією України. Майбутнє держави обумовлюється комплексом політичних, економічних, соціальних факторів, що впливають на демографічну ситуацію та стан здоров'я населення. Аналіз динаміки населення за останні 10-15 років свідчать про те, що Україна перебуває у стані глибокої демографічної кризи, зумовленої депопуляцією, збільшенням питомої ваги осіб похилого віку і зменшенням середньої тривалості життя.

Зазначене негативно впливає на розвиток продуктивних сил, рівень добробуту людей та економічну ситуацію в державі. Особливе занепокоєння викликає стан репродуктивного здоров'я, яке є невід'ємною складовою частиною здоров'я нації в цілому і має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Аналіз причин виникнення проблеми

Проблеми, що виникають у сфері репродуктивного здоров'я, зумовлені:

- ❖ незадовільним соціальним становищем громадян, недостатньою увагою до ролі інституту сім'ї, збереження традиційної культури взаємовідносин у сім'ї як основної складової суспільства;

- ❖ недостатньою соціальною і правовою захищеністю у сфері праці, відсутністю належного контролю за дотриманням правил і норм охорони праці та техніки безпеки;

- ❖ дискримінацією жінок, особливо у сфері приватної підприємницької діяльності, що витісняє їх у низькооплачувані галузі або змушує шукати роботу в тіньовому секторі економіки чи за кордоном;

- ❖ недосконалістю нормативно-правової бази;

- ❖ смертністю чоловіків працездатного віку, що у 3,6 рази перевищує смертність жінок. Незворотні втрати чоловічого населення у репродуктивному віці позначаються на статевому співвідношенні у суспільстві, зумовлюючи наявність значної кількості одиноких жінок, неповних сімей та дітей-сиріт;

- ❖ високим рівнем материнської та малюкової смертності, пов'язаним з недостатньою поінформованістю населення щодо здорового способу життя, відповідальної статевої поведінки, планування сім'ї, сучасних стандартів профілактики, діагностики і лікування захворювань репродуктивної системи. Недостатній рівень оснащення сучасним високотехнологічним обладнанням закладів охорони здоров'я та підготовки спеціалістів призводить до зниження якості медичної допомоги;

- ❖ незадовільним станом здоров'я вагітних жінок, що призводить до збільшення кількості ускладнень під час пологів, які спричиняють виникнення хвороб у новонароджених, а також впливають на рівень дитячої інвалідності та захворюваності дітей віком до 14 років;

- ❖ високим рівнем штучного переривання вагітності (19,1 на 1000 жінок репродуктивного віку), що впливає на фертильність і перебіг наступної вагітності та пологів. Штучне переривання вагітності і пов'язані з ним ускладнення призводять до смерті майже кожної десятої жінки;

- ❖ незадовільним станом здоров'я підлітків, негативний вплив на яке має поширення порнографії, пропаганда сексуального насильства, широке рекламування шкідливих звичок (тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків);

- ❖ високим рівнем безпліддя українських сімей, що можна віднести до прямих репродуктивних втрат;
- ❖ поширеною онкогінекологічною патологією репродуктивних органів, що є однією з основних причин смертності і призводить до втрати значної кількості молодих жінок, які не реалізували свою репродуктивну функцію;
- ❖ недостатнім рівнем матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я, що надають послуги у сфері репродуктивного здоров'я.

Одним з основних факторів розладу репродуктивного здоров'я населення вважаються інфекційні хвороби, що передаються статевим шляхом, які в підлітковому та дорослому віці нерідко стають причиною безпліддя, невиношування вагітності, онкогінекологічної патології, а також внутрішньоутробного інфікування плода з можливими тяжкими наслідками і навіть вадами розвитку. Прямі репродуктивні втрати від невиношування вагітності щороку становлять 36-40 тис. ненароджених дітей. У зв'язку з високими темпами поширення ВІЛ-інфекції особливої важливості набуває проблема ВІЛ-інфікованих вагітних жінок, що в свою чергу пов'язана з негативною динамікою збільшення ВІЛ-інфікованих дітей

2. Сучасний стан, зміст і складові статевого виховання.

Перебудова життя суспільства та системи освіти вимагає по-новому подивитись на зміст, форми та методи статевого виховання дітей і молоді. **Статеве виховання – це процес систематичного, свідомо запланованого впливу на психічний та фізичний розвиток хлопчика (чоловіка) та дівчинки (жінки) з метою оптимізації їхнього особистісного розвитку і діяльності у всіх, пов'язаних із взаєминами статі, сферах життя.** Статеве виховання проводиться у декількох напрямках:

1. Статеве-рольове виховання, що допомагає формувати психологічну маскуліність та жіночність.
2. Сексуальне виховання, спрямоване на оптимізацію формування сексуально-еротичних орієнтацій і сексуальної свідомості.
3. Підготовка до сімейного життя та засвоєння подружніх ролей.
4. Підготовка до батьківства.
5. Формування здорового способу життя шляхом роз'яснення залежності репродуктивного здоров'я, сексуальності та батьківства від таких шкідливих звичок як тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія та статевої розпусти.

За часи демократизації суспільства в Україні на зміну сором'язливому замовчуванню проблем сексуальності, приховуванню негативних фактів, пов'язаних зі статевою поведінкою дітей та юнацтва, прийшло відкрите їх висвітлення зі сторінок періодичних видань, з телеекранів і відеопрокату. Однак це лише погіршило стан статевої просвіти молоді, оскільки при відсутності системи кваліфікованого контролю змісту інформації посилилась пропаганда сумнівних, спотворених комерцією стандартів статевої поведінки.

Отже, за умов перебудови освіти слід педагогічно спрямовувати процес статевого виховання особистості. Це вимагає створення певної системи, яка включає як безпосередні, так і опосередковані впливи на формування статевої свідомості дитини, координацію діяльності різних дитячих закладів і соціальних інститутів. Засвоєння соціально-адекватних нормативів статевої поведінки є необхідною умовою соціалізації особистості. Диференціація статевої ролі і відповідні їм стандарти мужності та жіночності насамперед визначаються соціальним статусом чоловіків і жінок в конкретних соціально-економічних умовах життя суспільства, а також існуючими культурно-історичними традиціями та звичаями.

На сьогоднішній день соціальне життя, ринок праці в Україні поки що не створюють сприятливих умов для повноцінної самореалізації чоловіка і жінки. Відповідно не створюються необхідні умови для орієнтації підрастаючого покоління на цінності

шлюбу, сім'ї, материнства і батьківства. Зважаючи на існуючі проблеми, **найголовнішими завданнями у статевому вихованні дітей** мають стати:

а) відновлення та збагачення в суспільстві взірців чоловічої та жіночої поведінки, сфер їх реалізації, які є основним джерелом статевої ідентифікації, формування свідомості хлопчиків і дівчаток. Школа, сім'я, культурно-освітні заклади повинні орієнтуватись не на виховання дитини взагалі, а на виховання хлопчика чи дівчинки з притаманними їм психологічними відмінностями у світосприйманні, засвоєнні навичок і вмінь, у розвитку інтересів, емоційної сфери;

б) урізноманітнення джерел і механізмів засвоєння статевої моделі чоловічої і жіночої поведінки в рамках навчально-виховного процесу. Існуюча система навчання і виховання хлопчиків і дівчаток не зорієнтована на розвиток адекватних статі здібностей, вмінь і особистісних якостей. Збідненими лишаються канали реалізації маскулинності і фемінності в позаурочний час, у творчості, іграх, у спорті, при виконанні громадських справ в учнівських об'єднаннях і організаціях;

в) кожний період навчання і виховання дитини має стати сходинкою у розвитку психофізичних якостей, здібностей та навичок, необхідних для успішного виконання статевої ролі особистості в родинному та суспільному житті.

г) піднесення педагогічної культури батьківської сім'ї, оскільки первинна статеві соціалізація дитини здійснюється через механізм емоційної ідентифікації з дорослими - представниками своєї статі. Імітація, наслідування статевої поведінки батька-матері виступає першим взірцем маскулинності чи фемінності. Низький рівень педагогічної культури батьків нерідко призводить до соціальної дезадаптації у виконанні статевої ролі. Вміння надавати допомогу в усвідомленні й прийнятті соціально-адекватних моделей поведінки, здійснювати психокорекцію позиції дитини і батьківської сім'ї у питаннях сексуальності є складовою процесу статевого виховання.

Статеве виховання не є окремою сферою виховного впливу на особистість, а виступає органічною частиною процесу творення особистості в цілому. Увага до діяльності вихованців у різноманітних дитячих та юнацьких об'єднаннях, розширення їх діапазону в години дозвілля збагачує практичний досвід міжстатевих взаємин.

Статеві просвіта дітей та юнацтва є важливим компонентом сексуальної соціалізації особистості. Під змістом статевої просвіти розуміють систему знань про репродуктивну функцію людини, природу людської сексуальності, культуру міжстатевих взаємин і нормативи маскулинної та фемінної поведінки, про шлюб та сім'ю. Мета статевої просвіти – розвиток статевої свідомості дитини, її поінформованості, обізнаності щодо питань етики та психології статевої поведінки, готовності людини до створення сім'ї та виконання родинних ролей - подружніх, батьківських, сімейних. Зміст статевої освіти носить інтегративний характер, тобто включає в себе етичні, психологічні, правові, фізіологічні, гігієнічні, педагогічні та інші аспекти статевої поведінки. Система сексолого-педагогічних знань, зорієнтована на загальнолюдські цінності, становить певний логічний взаємозв'язок різних дисциплінарних знань, діапазон яких розширюється з віком та індивідуальним досвідом дитини. Зміст статевої освіти ґрунтується на таких принципах:

1) об'єктивність, правдивість, науковість у висвітленні всього спектру питань, пов'язаних з репродуктивною функцією людини, інтимними стосунками;

2) роз'яснення складних для розуміння питань має випливати з усталених законів природи і суспільства і бути з ними в гармонії;

3) будь-яка інформація та методика її висвітлення має спрямовуватись на формування позитивного ставлення до проблем людської сексуальності, культури сім'ї, особистого щастя; адресність сексуальної просвіти передбачає доступність інформації з огляду на вікові можливості дітей, урахування вихователями індивідуальних і соціальних умов їхнього розвитку, набутого досвіду;

4) національний компонент змісту навчально-виховної роботи передбачає її здійснення на основі широкого використання різних видів народної творчості, надбань народної педагогіки у вихованні сім'янина;

5) традиційним є ставлення українського народу до родини, кохання, материнства та батьківства як до великих цінностей у житті людини; статеві просвіта, виховна робота не повинні включати елементи сексуальної стимуляції дитини. Нехтування цим засобами масової інформації, призвели до багатьох збочень у сексуальній поведінці сучасних підлітків та юнацтва;

6) сексуальна просвіта дітей і юнацтва вимагає природності поведінки дорослих. Діти часто не усвідомлюють зв'язку між обговорюваним питанням і еротикою, але їм добре передається афектація дорослих. Тема еротики має лишатись у змісті статевої просвіти та посідати рівноправне місце серед інтересів і проблем дітей.

Авторитетність джерела сексуальної просвіти ґрунтується на тому, що порнографічна література несе в собі брутальний компонент, який вульгаризує зміст інформації. Тому до навчально-виховного процесу з питань сексуальної культури мають залучатись фахівці - медики, психологи, юристи, вчителі з відповідною підготовкою;

7. послідовність, системність статевої просвіти дітей та юнацтва передбачає наступність у передачі знань у процесі навчально-виховної роботи. Статеве виховання повинно проводитись безперервно із врахуванням психосексуального розвитку дитини: дошкільний заклад – школа – вищий навчальний заклад. Саме на цьому аспекті слід акцентувати увагу при підготовці майбутніх учителів та вихователів. Свої знання майбутні педагоги повинні використовувати при проведенні статевого виховання у навчально-виховних закладах. У дошкільних закладах освітній компонент статевого виховання дошкільника спрямовується на задоволення цікавості дітей щодо репродуктивної функції дорослої людини, виконання ролі батька-матері. Педагогічно спрямоване статеве виховання дошкільнят дозволяє виробити у дітей стійкий імунітет проти „вуличної” просвіти, сформувані уявлення про відмінність правил чоловічої і жіночої поведінки. Виховна робота з дітьми сприяє засвоєнню нормативних основ дівчачої поведінки, виробленню санітарно-гігієнічних навичок, набуттю певного емоційного досвіду міжстатевого спілкування з однолітками. Як результат виховних зусиль сім'ї, дошкільних закладів формуються особливості поведінки, адекватні статевій належності, первинні уявлення про рід і родинне життя, про призначення чоловіка і жінки в сім'ї та суспільстві.

Психосексуальна культура та психосексуальний розвиток

Не зважаючи на зміни у статево-рольових уявленнях молодих людей, реальна поведінка останніх зорієнтована переважно на традиційний устрій життя, а статеві стереотипи мало піддаються динамічним перетворенням. Суперечність застарілих соціально-нормативних еталонів з новим змістом статевої ролі часто призводить до соціальних і особистісних конфліктів. Дана ситуація ускладнюється недостатнім рівнем загальної культури і культури міжстатевих стосунків людей, що спричинює статеву деморалізацію юнаків і дівчат.

Однією з **причин духовної кризи молоді** є лібералізація статевої моралі та неготовність сучасної системи освіти вирішувати такі проблеми. Зважаючи на це, прогресивна політика з виховання культури міжстатевих стосунків студентів має ґрунтуватись на принципах нової егалітарної стратегії рівних можливостей, яка може впроваджуватись, насамперед, через ті соціальні інститути, які займають незаангажовану позицію стосовно молодіжних проблем.

Феномен культури міжстатевих стосунків здавна цікавив філософів, соціологів, педагогів, психологів. При цьому основна увага дослідників зосереджувалася на вивченні культури ставлення до протилежної статі (Максименко Н., Стахневич В.), сексуальної культури (Безрукова В., Кравець В.), психосексуальної культури (Гридковець Л.), гендерної культури (Любарська О., Романова В.) тощо.

Культура міжстатевих стосунків розглядалася в контексті статевого виховання та підготовки молоді до сімейного життя (Буленко Т). Тривалий час **дослідження культури міжстатевих стосунків блокувалось** нав'язуванням ідеологічного табу, асексуальними суспільно-політичними настановами, ігноруванням інтимного світу дитини, що спричинило помилки і упущення у вихованні багатогранно розвиненої особистості. Тому з'явилась потреба у новому змісті, діалогічних формах і методах статевого виховання.

Зараз активно розробляються і впроваджуються принципи гендерної освіти (Бут Л., Кобилянська Л., Луценко О.); програми підготовки молоді до сімейного життя (Демидова Т., Шалімова І.); підготовки вчителів до здійснення статевого виховання (Буленко Т., Булатова Л., Городнова Н.); обґрунтовується використання засобів мистецтва у статевому вихованні (Мезеря І.).

У дослідженнях наголошується на соціальній природі культури міжстатевих стосунків як складової загальної культури, що виявляється у ставленні особистості до суспільних норм. У наукових джерелах **культура міжстатевих стосунків розглядається як система засобів і форм**, за допомогою яких суспільство уніфікує поведінку його членів (Собкова С., Сечейко О.), **як сума багатьох елементів**, серед яких статева мораль, сексуальні норми, що забезпечують функціонально-рольову та емоційно-міжособистісну взаємодію і задовольняють соціальні потреби особистості (Столярчук Л.).

Таким чином, **культура міжстатевих стосунків особистості – це структурний компонент загальної культури, форма усталеної для даного суспільства статевої поведінки, яка визначає готовність суб'єктів до певного типу міжстатевих взаємодій.**

Процес формування культури міжстатевих стосунків аналізується як з позиції біологічної належності індивіда (Дарвін Ч., Фрейд З.), так і впливу макро-, мезо- та мікросередовища (Мудрик А., Борисова С., Морозова-Ларіна О.). Вона розвивається під впливом соціальних, біологічних, педагогічних, культурних і етнічних чинників.

Культура міжстатевих стосунків особистості характеризується внутрішньою структурою і відображає різноманітні зв'язки між її компонентами:

1. *настановчим* – усвідомленням особистістю власної цінності, індивідуальності як представника відповідної статі та відповідної статевої поведінки. Основні критерії: сформованість власної статевої належності, що виражається у відповідних проявах маскулітності та фемінності, засвоєння оптимальних настанов статевої моделі поведінки, які зумовлюють почуття честі та гідності до себе як до представника відповідної статі та до інших людей. Це зумовлює самоприйняття та моральне ставлення особистості до самої себе та до осіб протилежної статі.

2. *мотиваційно-ціннісним*, який включає регулятори поведінки, зумовлені позитивним ставленням до осіб протилежної статі. Основні критерії: наявність морально-психологічних та інтимно-особистісних мотивів.

3. *гносеологічним* - системою знань про роль чоловіків і жінок у житті. мають багаторівневий характер правил міжстатевої поведінки обмежуються як у контексті загальнолюдської культури, так і в контексті життєвого досвіду окремої людини. Система знань про культуру міжстатевих стосунків особистості складається під впливом моральних, юридично-правових, загально-соціальних, сексуально-інтимних, психологічних, демографічних, етичних знань.

Уміння раціонально використовувати знання про стосунки статей та застосовувати їх на практиці, здійснювати вибір партнера, майстерно спілкуватися з особами протилежної статі, уміння ставати на місце іншої людини, скеровувати почуття та емоції в міжстатевих взаємодіях важливі складові структури психосексуальної культури.

Відповідальна поведінка зумовлює конструктивну взаємодію з особами протилежної статі, нормативну статево й сексуальну поведінку, яка відповідає моральним та правовим засадам суспільства. Важливою ознакою соціальної зрілості особистості

виступає відповідальність, що виявляється у свідомому підпорядкуванні своєї поведінки суспільним вимогам.

Одержані в процесі дослідження дані про прояв особливостей культури міжстатевих стосунків у студентів вищих навчальних закладів дозволили виділити п'ять груп респондентів з різними рівнями вихованості.

Студенти з **найвищим рівнем культури міжстатевих стосунків** (їх біля 16 %) мають повні й правильні уявлення про моральні норми міжстатевих стосунків, готові до гнучких партнерських стосунків з представниками протилежної статі. Мотивація до таких стосунків ґрунтується на розумінні соціальних потреб і співпереживанні. Відповідальне ставлення до осіб протилежної статі та власної статеворольової поведінки реалізується творчо, без зовнішніх спонукань.

Студенти з **високим рівнем культури міжстатевих стосунків** (28 %) керуються нормами, визнаними суспільством, виявляють елементи творчості в моделюванні статеворольової поведінки. Вони характеризуються відповідальним ставленням до неї, самоконтролем, активністю в оволодінні практичними навичками нормативної статевої та сексуальної поведінки. Проте їх поведінка не є особистісно орієнтованою. Вона підпорядковується вимогам інших, а не суспільним нормам.

Студентам із **середнім рівнем культури міжстатевих стосунків** (31 %) притаманні традиційні уявлення про статеворольову модель поведінки, яка обмежена рамками статевих стереотипів. Вони усвідомлюють потребу відповідального ставлення до такої поведінки, але не завжди виявляють здатність до самостійного вибору її правильного варіанту, переважно наслідують зовнішні зразки. Самоконтроль, активність в оволодінні нормативною статевою поведінкою з'являється **лише** під впливом спонукальної сили.

Студенти з **низьким рівнем культури міжстатевих стосунків** (15 %) розуміють норми міжстатевих стосунків недостатньо, їх статеворольова поведінка не відрізняється гнучкістю й орієнтована виключно на стереотипи. У стосунках з особами протилежної статі керуються утилітарними і вузькосоціальними мотивами. Міжстатеві стосунки мають низький морально-правовий рівень, а відповідальна статеворольова поведінка носить декларативний або епізодичний характер.

У студентів з **найнижчим рівнем** (10%) неправильне або спотворене уявлення про міжстатеві стосунки. Переважають домінування біологічних потреб та асоціальні мотиви. Відсутні вміння та навички конструктивної взаємодії з особами протилежної статі, контроль за власними почуттями й емоціями, стосунки з особами протилежної статі носять аморальний і протиправний характер. Відповідальна статеворольова поведінка відсутня, що виявляється в запереченні добровільного підпорядкування власної поведінки законам і суспільним вимогам.

В результаті дослідження виявлено **основні соціальні та педагогічні причини** низького рівня культури міжстатевих стосунків студентів ВНЗ:

1. розбіжності у соціально-нормативних еталонах сучасного суспільства, що виражаються в існуванні застарілих догм, продиктованих репресивною статевою мораллю і подвійним стандартом стосовно нових вимог культурного розвитку;
2. невизначеність сучасних підходів соціальних інститутів до вирішення проблеми низького рівня загальної культури та статевої моралі молоді;
3. невідповідність змісту статевого виховання у ВНЗ практичним вимогам і потребам сьогодення у вихованні культури міжстатевих стосунків;
4. недоліки в організації та проведенні статевого виховання, які полягають в недостатній розробленості науково-педагогічного аспекту проблеми, її методичного забезпечення,
5. деінтегрованості ефективних педагогічних умов виховання та недостатній компетентності наставників студентських груп з цих питань.

(Інтегративні методи роботи – групова дискусія, обговорення конкретних ситуацій з аналізом типових ситуацій міжстатевих стосунків – дозволяє учасникам

формулювати думку, виробляти стратегію власної поведінки та обрати оптимальні рішення. Організація різноманітних форм позааудиторної пізнавально-розважальної діяльності студентів доповнюють і продовжують виховний вплив сім'ї. Завдання круглих столів, диспутів, ток-шоу, вечорів, конкурсів полягає у формуванні особистісної гендерної позиції, розширенні уявлень стосовно спектру статевих ролей; переосмисленні “Я-образу” і життєвого сценарію, нав'язаних системою статеворольових уявлень. Це сприяє руйнуванню застарілих статевих стереотипів, надає можливість саморозкриття, апробації нових ролей і форм поведінки, утверджує жіночу і чоловічі гідність.)

Отже, сутність поняття “міжстатеві стосунки” полягає у вираженні певних зв'язків, які встановлюються між особистістю та іншими людьми (своєї та протилежної статі), а також різними сторонами оточуючого світу. Торкаючись сфери потреб, переконань і вчинків, вони впливають на її поведінку. Ці типи міжстатевих взаємодій позитивно корелюються із статеворольовими уявленнями людини про себе як про статеву істоту, котра має відповідний рівень знань, умінь і навичок конструктивної взаємодії з особами протилежної статі. Це виявляється в поведінці й залежить від віку, освіти, індивідуальних якостей, соціального оточення, культурного рівня індивіда та культурно-історичного розвитку суспільства.

Вплив релігії і громадськості на морально-статеве виховання молоді.

Запитання дітонародження цікавили людей з часів далекої давнини. У примітивних цивілізаціях богами дітонародження вважали Місяць і Землю. У Древній Греції шлюб та пологах сприяла і протегувала Гера (у римлян Юнона). Але з моменту виникнення релігійних уявлень про вагітність і пологи виникла і проблема регулювання статевого життя: статеві табу, релігійні закони і т.д. У Біблії, Талмуді, Корані можна знайти спеціальні розділи, присвячені регуляції статевого життя. Заборонялися родинні шлюби в цілях отримання здорового потомства. Заборонялося вступати в статевий зв'язок з жінкою після пологів і в критичні дні, щоб уникнути небажаних наслідків для її здоров'я. У роботах Аристотеля і Платона містяться вказівки про те, в якому віці треба одружуватися і скільки мати дітей, щоб це було вигідно державі. У XVIII ст. англійський священик Томас Мальтус пропонував обмеження статевого життя і більш пізній вступ у шлюб для зменшення зростання населення, так як чисельність населення, на думку Мальтуса, знаходиться в обернено пропорційній зв'язку з добробутом населення. Ця теорія отримала назву «мальтузіанство».

У другій половині XIX ст. в Англії і США було опубліковано багато друкованих праць, в яких викладалися рецепти і рекомендації з регулювання статевого життя з допомогою протизаплідних засобів і методів, тобто в той час планування сім'ї зводилося тільки до обмеження народжуваності. В останній третині XIX в. виникає цілий ряд громадських організацій, головною метою яких є поширення знань про те, як запобігти народженню дітей. Так, в 1878 р. в Англії була створена мальтузіанська ліга, а в 1872р. в Нідерландах відкрита безкоштовна клініка, де жінки могли отримати поради щодо попередження вагітності. У цей час з'явився термін «неомальтузіанство», який до середини XX ст. означав використання протизаплідних засобів з метою обмеження народжуваності.

Церква беззастережно заперечує можливість абортів, оскільки розглядає останній як дітовбивство, і вважає його тяжким гріхом.

Регулювання народжуваності - одне з найважливіших завдань кожної держави, так як народжуваність забезпечує нормальні умови існування майбутніх поколінь.

Контрольні запитання і завдання

1. В чому полягають причини необхідності знань молоді про основні аспекти планування сім'ї?
2. Які складові входять до структури культури міжстатевого виховання
3. Наведіть приклади тлумачення щодо морально-статевого виховання у різних релігіях.